

Psiko-Politika Çağının Aktivizmi

Activism in the Age of Psycho-Politics

Filiz Aydoğan Boschele¹
Eylül Buse Bülbül^{2*}

¹ Marmara Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, Türkiye, filiz30@yahoo.com

² İstanbul Kent Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, Türkiye, eylulbuse.bulbul@kent.edu.tr

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Geliş Tarihi/Received: 28.10.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 13.12.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 21.12.2024

Öz: Yeni iletişim teknolojileri, geleneksel medyanın sınırlarını aşarak kullanıcılara, içerik ve bilgi üzerinde daha fazla kontrol ve üretkenlik imkânı sunar. Ayrıca, bireylerin internet ortamında bireysel kimliklerinden sıyrılarak kolektif bir kimlik oluşturmaya olanak sağlar. Bu durum, toplumsal sorunları dile getirme, kamusal alanda yer alma ve aktivizm yapma fırsatları sunar. Günümüzde, dünyanın herhangi bir yerindeki toplumsal hareket sosyal medya mecraları sayesinde tüm dünyaya ulaşabilmekte ve kitleleri, uluslararası kamuoyunu olumlu ya da olumsuz yönde etkileme gücüne sahip olabilmektedir. Öte yandan bu durum, gerçekliğin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik anlamda her açıdan iletişim teknolojileri tarafından kurgulandığı bir durumu ortaya koymaktadır. Byung Chul Han'ın "psiko-politika" olarak adlandırdığı yeni bir durumda, psiko-politika, siyaseti istediği gibi "yönlendirmek" isteyen kesimlerin elinde çok önemli bir araç durumuna gelmiştir. Dolayısıyla gerçekleştirilen çalışma, öncelikle yaşadığımız çağ ile ortaya çıkan iletişim teknolojilerinin beraberinde getirdiği aktivizm kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda Chul Han'ın günümüz politika tarzı olarak bahsetmiş olduğu psiko-politika kavramı tartışılmıştır. Psiko-politika çağında bahsi geçen teknolojilerin ortaya koyduğu aktivizm kavramı hem eleştirel hem de kuramsal bir perspektif ile ortaya konularak kavramın olumlu yanlarıyla birlikte olumsuzlukları da ele alınmıştır. Manipülasyon, popülizm ve toplumsal propaganda gibi durumların beraberinde getirdiği toplumsal kutuplaşma gibi olumsuzluklar değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yalnızca teknoloji gücüyle oluşturulacak olan kamuoyu aktivizminde yanıltıcı sonuçlar doğurabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aktivizm, Dijital Aktivizm, İletişim Teknolojileri, Psiko-Politika

Abstract: New communication technologies transcend the boundaries of traditional media, giving users more control and productivity over content and information. In addition, it allows individuals to create a collective identity on the internet, leaving their individual identities behind. This provides opportunities to voice social problems, take part in the public sphere and engage in activism. Today, social movements in any part of the world can reach the whole world through social media channels and have the power to influence the masses and international public opinion positively or negatively. On the other hand, this situation reveals a situation in which reality is constructed by communication technologies in every social, cultural, economic and political sense. In a new situation, which Byung Chul Han calls "psycho-politics", psycho-politics has become a very important tool in the hands of those who want to "steer" politics as they wish. Therefore, the study will first focus on the concept of activism brought about by the communication technologies that have emerged with the age we live in. In this context, the concept of psycho-politics, which Chul Han mentions as today's style of politics, will be discussed. The concept of activism brought about by the mentioned technologies in the age of psycho-politics will be put forward with both a critical and theoretical perspective, and the positive aspects of the concept will be discussed along with its drawbacks. Negative effects such as social polarization brought about by situations such as manipulation, populism and social propaganda will be evaluated. In this direction, it will be concluded that public opinion activism, which will be created only with the power of technology, may have misleading results.

Keywords: Activism, Digital Activism, Communication Technologies, Psycho-Politics

Extended Abstract

Communication can be defined as the transfer of information, feelings and thoughts from the source to the target and is a necessity that emerged with the existence of human beings in order to sustain their lives. In its origin, the term communication refers not only to the exchange of messages between two people, but also to a social exchange. This has led to the positioning of communication tools as a fourth power after the legislative, executive and judicial branches. It can be said that new media environments, which provide the individual with freedom of movement, instant, continuous and interactive access, have become increasingly important in this sense.

New communication technologies have transcended the limited structures of traditional media, giving users greater control and efficiency over content and information channels. This change has made it possible for individuals to transform from passive consumers to active participants. This process is called *The Second Media Age* by Mark Poster (1995, pp. 3-6). In addition, in *The Second Media Age*, the media moved away from a centralized structure and gained a more “democratic” character where state intervention was minimized (Aydoğan & Akyüz, 2010, pp. 1-3).

New media is seen as an important tool by many media theorists such as Henry Jenkins, Manuel Castells and Evgeny Morozov, as it offers individuals the power to voice social problems, take part in the public sphere and engage in activism. These technologies contribute to individuals questioning the existing social structure and searching for a better world.

In his *Psychopolitics*, Chul Han argues that the neoliberal system, as an advanced stage of capitalism, views individuals as economic actors, while at the same time encouraging their self-management and turning everyone into an entrepreneur in the process (Han, 2020, pp. 15). These efforts of individuals trying to realize their potential are controlled by power. Psycho-politics, on the other hand, aims to use the psychological states of individuals to direct them in line with certain policies or ideologies and is concerned with the regulation of individuals' moods and ways of thinking. In other words, psychopolitics operates not only through physical coercion or punishment, but also through the internalization of individuals' thoughts and behaviors, which creates a kind of internal authority that directs individuals' own wishes and desires. The interplay of these two concepts has a profound impact on how social norms, individuals' mental health and power dynamics are shaped. Byung Chul Han uses the concept of psycho-politics to explain how individuals are controlled and shaped under the influence of neoliberalism. According to Han (2020, pp. 43), neoliberal psycho-politics is a strategy that aims to please and satisfy people rather than directly oppress them.

Han's concept of psycho-politics is important in the context of digital activism because the digital environment has the potential to enable individuals to express themselves and mobilize for social change. According to Han, technological developments transform the functioning of power and penetrate deeply into the lives of individuals. While digital activism allows individuals to raise their voices for social change, it also exposes them to psychological pressures in the process. Social norms and expectations become more visible in the digital environment, leading individuals to constantly evaluate themselves and develop an internal discipline. This situation causes individuals to feel themselves in a constant performance. While social media platforms make it easier for individuals to share their thoughts, they also allow these thoughts to be constantly monitored and manipulated (Han, 2020, pp. 39).

Indeed, with new communication technologies, people using the media have gained the opportunity to express their problems and come together, either without hiding themselves or through anonymous accounts. As Paolo Gerbaudo, one of today's most important writers on digital activism (Gerbaudo, 2014, pp. 13-17), with Web 2.0 technology, individuals have been able to express their public or individual

problems on social media, reach wider audiences, come together with these audiences and put their thoughts into action.

New communication technologies transcend the boundaries of traditional media, giving users more control and productivity over content and information. In addition, they allow individuals to create a collective identity on the internet, leaving their individual identities behind. This provides opportunities to voice social problems, take part in the public sphere and engage in activism. Today, social movements anywhere in the world can reach the whole world through social media channels and have the power to influence the masses and international public opinion positively or negatively. On the other hand, this situation reveals a situation in which reality is constructed by communication technologies in every social, cultural, economic and political sense. In a new situation, which Byung Chul Han calls “psycho-politics”, psycho-politics has become a very important tool in the hands of those who want to “steer” politics as they wish. Therefore, this study will first focus on the activism created by new communication technologies and then discuss the concept of “psycho-politics”, which Chul Han refers to as today's style of politics. As a result of the emergence of so-called bot and troll accounts that emerge from individuals' identity stripping, the public may be exposed to misinformation or manipulation. Therefore, the positive and negative aspects of the concept of digital activism should be well analyzed and its contribution to society should be discussed, and it should be revealed whether the society is positively or negatively affected. In this way, it will be better understood whether the concept of digital activism, which is one of the concepts that emerged with the developing technology, is an advantage or disadvantage, and it will be understood which measures or steps should be taken. Finally, with all these contexts, the activism created by these technologies in the age of psycho-politics will be tried to be put forward from a critical and theoretical perspective.

1. Giriş

İletişim, bilgi, duygu ve düşüncelerin kaynaktan hedefe aktarılması olarak tanımlanabilir ve insanın varoluşuyla birlikte, yaşamını sürdürebilmesi için ortaya çıkan bir gereksinimdir. İletişim terimi, kökeni itibariyle sadece iki kişi arasındaki mesaj alışverişini değil, aynı zamanda toplumsal bir paylaşımı ifade eder. Bu durum, iletişim araçlarının, yasama, yürütme ve yargı organlarının ardından dördüncü bir güç olarak konumlandırılmasına yol açmıştır. Bireye hareket özgürlüğü, anında-süreklili ve etkileşimli erişim imkânı veren yeni medya ortamları ise bu anlamda giderek daha fazla önemli hâle geldiği söylenebilir.

Yeni iletişim teknolojileri, geleneksel medyanın sınırlı yapılarını aşarak kullanıcılara içerik ve bilgi kanalları üzerinde daha fazla kontrol ve üretkenlik imkânı sağlamıştır. Bu değişim, bireylerin artık pasif tüketicilerden aktif katılımcılara dönüşmelerini mümkün kılmıştır. Bu süreç, Mark Poster tarafından II. Medya Çağı olarak adlandırılmaktadır (Poster, 1995, ss. 3-6). Bu çağda, medya yapısı, geniş kitlelerin iletişime geçebilmesini sağlayacak şekilde evrilmiştir. Ayrıca, II. Medya Çağı'nda medya, merkezi bir yapıdan uzaklaşmış ve devlet müdahalesinin minimum düzeyde olduğu, daha “demokratik” bir özellik kazanmıştır (Aydoğan & Akyüz, 2010, ss. 1-3).

Yeni medya, bireylere toplumsal sorunları dile getirme, kamusal alanda yer alma ve aktivizm yapma gücü sunduğu için Henry Jenkins, Manuel Castells, Evgeny Morozov gibi birçok medya kuramcısı tarafından önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu teknolojiler, bireylerin mevcut toplumsal yapıyı sorgulayarak daha iyi bir dünya arayışında olmalarına katkı sağlamaktadır. Bu bakış açısından internet ve sosyal medya, bireylerin ve toplulukların mobilizasyonunu kolaylaştıran özerk bir alan olarak görülmektedir.

Chul Han, *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri* (2020) adlı eserinde, kapitalizmin ileri bir aşaması olan neoliberal sistemin bireyleri ekonomik aktörler olarak görürken, aynı zamanda onların öz-yönetimlerini teşvik ettiğini ve bu süreçte herkesi bir girişimciye dönüştürdüğünü ifade etmiştir (Han, 2020, ss. 15). Kendi potansiyellerini gerçekleştirmeye çalışan bireylerin bu çabaları iktidar

tarafından kontrol edilmektedir. Psiko-politika ise bireylerin psikolojik durumlarını kullanarak onları belirli politikalar veya ideolojiler doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlar ve bireylerin ruh hâllerinin ve düşünce biçimlerinin düzenlenmesiyle ilgilidir. Yani psiko-politika, iktidarın yalnızca fiziksel zor kullanma veya cezalandırma yöntemleriyle değil, bireylerin düşünce ve davranışlarının içselleştirilmesi yoluyla işler, bu da bireylerin kendi istek ve arzularını yönlendiren bir tür içsel otorite yaratır. Bu iki kavramın etkileşimi, toplumsal normların, bireylerin ruh sağlığının ve güç dinamiklerinin nasıl şekillendiği üzerinde derin bir etki yapmaktadır. Byung Chul Han, psiko-politika kavramını neoliberalizmin etkisi altında bireylerin nasıl kontrol edildiğini ve şekillendirildiğini açıklamak için kullanır. Han'a göre (2020, ss. 43), neoliberal psiko-politika, doğrudan baskı kurmak yerine, insanları memnun etmeyi ve tatmin etmeyi amaçlayan bir stratejidir.

Han'ın psiko-politika kavramı dijital aktivizm bağlamında önemlidir. Çünkü dijital ortam, bireylerin kendilerini ifade etme biçimlerini ve toplumsal değişim için mobilizasyonlarını da sağlayabilme potansiyeline sahiptir. Han'a göre, teknolojik gelişmeler, iktidarın işleyişini dönüştürmekte ve bireylerin yaşamlarına derinlemesine nüfuz etmektedir. Dijital aktivizm, bireylerin toplumsal değişim için seslerini yükseltmelerine imkân verirken, aynı zamanda bireylerin bu süreçte psikolojik baskılara maruz kalmasına yol açar. Toplumsal normlar ve beklentiler, dijital ortamda daha görünür hâle gelir ve bireylerin kendilerini sürekli olarak değerlendirmelerine ve içsel bir disiplin geliştirmelerine yol açar. Bu durum bireylerin kendilerini sürekli bir performans içinde hissetmelerine neden olur. Sosyal medya platformları, bireylerin düşüncelerini paylaşmalarını kolaylaştırırken, aynı zamanda bu düşüncelerin sürekli olarak izlenmesi ve manipüle edilmesine de olanak tanır (Han, 2020, ss. 39).

Gerçekten de yeni iletişim teknolojileriyle birlikte, medyayı kullanan kişiler sorunlarını ister kendilerini saklamadan isterse anonim hesaplarla ifade edebilme, bir araya gelme olanağına kavuşmuşlardır. Günümüzün dijital aktivizm üzerine yazan önemli yazarlarından Paolo Gerbaudo'nun da belirttiği gibi (Gerbaudo, 2014, ss. 13-17), Web 2.0 teknolojisiyle birlikte, bireyler kamusal ya da bireysel sorunlarını sosyal mecralarında ifade etmekte, daha geniş kitlelere ulaşmakta, bu kitlelerle bir araya gelerek, düşüncelerini eyleme geçirebilme ortamına kavuşabilmektedirler.

Yeni iletişim teknolojileri, geleneksel medyanın sınırlarını aşarak kullanıcılara, içerik ve bilgi üzerinde daha fazla kontrol ve üretkenlik imkânı tanır. Ayrıca, bireylerin internet ortamında kimliklerinden sıyrılarak kolektif bir kimlik oluşturmaya olanak sağlar. Bu durum, toplumsal sorunları dile getirme, kamusal alanda yer alma ve aktivizm yapma fırsatları sunar. Günümüzde, dünyanın herhangi bir yerindeki toplumsal hareketler sosyal medya mecraları sayesinde tüm dünyaya ulaşabilmekte ve kitleleri, uluslararası kamuoyunu olumlu ya da olumsuz yönde etkileme gücüne sahip olabilmektedir. Öte yandan bu durum, gerçekliğin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik anlamda her açıdan iletişim teknolojileri tarafından kurgulandığı bir durumu ortaya koymaktadır. Byung Chul Han'ın "psiko-politika" olarak adlandırdığı yeni bir durumda, psiko-politika, siyaseti istediği gibi "yönlendirmek" isteyen kesimlerin elinde çok önemli bir araç durumuna gelmiştir. Bu nedenle, bu çalışma öncelikle yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı aktivizm üzerinde odaklanacak, daha sonra Chul Han'ın günümüzün politika tarzı olarak söz ettiği "psiko-politika" kavramını tartışacaktır. Bireylerin kimlik sıyrılışlarından ortaya çıkacak bot ve trol olarak adlandırılan hesapların ortaya çıkması sonucunda kamuoyu yanlış eksik bilgi ya da manipülasyona maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla dijital aktivizm kavramının olumlu ve olumsuz yanları iyi analiz edilerek topluma sunduğu katkı tartışılmalı, toplumun olumlu mu yoksa olumsuz yönde mi etkilendiği ortaya konulmalıdır. Böylelikle gelişen teknoloji ile ortaya çıkan kavramlardan bir tanesi olan dijital aktivizm kavramının avantaj mı yoksa dezavantaj mı olduğu daha iyi anlaşılabilir, hangi önlem ya da adımları beraberinde getirmesi gerektiği anlaşılabilir. Tüm bu bağlamlarla birlikte son olarak psiko-politika çağında bu teknolojilerin yarattığı aktivizm, eleştirel ve kuramsal bir perspektiften ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. İletişim Teknolojileri ile Aktivizm

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, günlük hayatı büyük ölçüde dönüştürmektedir. Yeni iletişim araçları, mesajların hızla bir noktadan diğerine aktarılmasına olanak tanırken, aynı zamanda insanları fiziksel ve coğrafi engellerden kurtararak daha geniş bir iletişim ağı oluşturur. Bu gelişmeler, farklı seslerin duyulabileceği ve insanların daha yakın bir şekilde etkileşim kurabileceği küresel bir ortamın ortaya çıkmasına zemin hazırlar (McLuhan, 1962, ss. 25).

Yeni teknolojilerin, özellikle İnternet'in, bireylere özgür bir alan sunacağı ve demokratik bir toplum yapısının kurulmasına yardımcı olacağına dair ütöpik bir görüş, Web 2.0 ve sosyal medya platformlarının gelişimiyle adeta gerçeğe dönüşmüştür. İnsanlar artık çok daha kolay iletişim kurabiliyor ve bu yalnız olmadıklarını, benzer düşüncelere sahip insanlarla bir araya gelebileceklerine ve yeni yerler, kişiler keşfetmelerine olanak tanımaktadır. Bunun sonucunda çok seslilik artmış ve toplumsal değerler olan demokrasi, insan hakları, özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramlar daha fazla dile getirilmeye ve etkilerini arttırmaya başlamıştır. Bireyler, sosyal medyayı yalnızca tüketim amacıyla değil, aynı zamanda sorunlarını dile getirme ve kendilerini ifade etme aracı olarak da kullanmaya başlamışlardır. Sosyal ağlar, kullanıcılara sundukları iletişim imkânlarıyla özgürlük hissi yaratmıştır. Aslında durum görüldüğü kadar masum değildir. Ortam, yeni çağın günah çıkarma sandalyesi olan telefon ve dijitalin kilisesi olarak adlandırılan Facebook ile George Orwell'in 1984 kitabında bahsettiği Büyük Birader'in farklı bir versiyonuna dönüşmüştür (Orwell, 2000, ss. 14). İngiliz filozof ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham'ın 1785 yılında tasarlamış olduğu hapisane modelinde gözetim ve kontrol baskıyla yapılırken gelişen web teknolojileriyle insanlar gözetime ve kontrole gönüllü bir şekilde soyunur olmuştur. Michel Foucault'nun panoptikon kavramı, bu gözetime gönüllü katılımı anlamlandırılmamızda oldukça önemlidir. Foucault, panoptikonun yalnızca bir hapisane yapısı değil, aynı zamanda bir toplumsal kontrol mekanizması olduğunu ileri sürer. Burada, bireylerin sürekli izleniyor olma düşüncesi, onların davranışlarını içselleştirerek, kendilerini denetlemelerine yol açar. Dijital dünyada, sosyal medya platformları bu "panoptik" işleyişi modern bir biçimde devreye sokar. İnsanlar, paylaşımlar yaparken sürekli izlendiklerini bilmeseler de sosyal ağlar üzerinden takip edilen veriler, algılanmayan bir denetim gücüne dönüşür. Foucault'nun söylediği gibi (Foucault, 1999, ss. 213-221), bu denetim artık dışsal baskılarla değil, bireylerin kendi içsel denetim mekanizmalarıyla şekillenir. Dijital medya, bireylerin sürekli gözlemlenme düşüncesiyle kendilerini disipline etmesine ve özgürlüklerini kısıtlayan, ancak kendiliğinden fark edilmeyen bir denetim sürecine tabi olmalarına neden olmaktadır. Bu noktada dijital teknolojilerin özgürlük vaadi ve tanımı tartışma konusu yaratmaktadır. Her ne kadar farkında olmasak da özgürlüklerimiz sömürülmektedir. Gerek kapitalist sistem gerekse iktidar özgürlük ortamı sandığımız ve yaşamımızı, düşüncelerimizi, hissettiklerimizi paylaştığımız sosyal mecralardan verilerimizi toplamaktadır.

Dijital medya ve genel olarak iletişim teknolojileri üzerine kuramsal bir bakış açısı geliştirilirken, toplumun üç temel alanı -ekonomi, siyaset ve kültür- ve bu alanlar arasındaki ilişkilerin dikkate alınması büyük önem taşır. İletişim teknolojilerinin ilerlemesiyle, dünya genelinde İnternet aracılığıyla birbirine bağlanan bireylerin etkileşim süreçleri, Manuel Castells'in "Ağ Toplumu" kavramını gündeme getirmektedir (Castells, 1996, ss. 31). Başlangıçta, küresel ölçekte insanların ekonomik, kültürel ve siyasi amaçlarla bir araya gelmesini sağlayan ağ toplumu, zamanla bireylerin hem kendi toplumlarında hem de farklı coğrafyalarda karşılaşılan toplumsal olaylar ve sorunlar etrafında örgütlenmelerinde de önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Özellikle sosyal ağlar, ağ toplumunda en fazla etkileşim ve paylaşım fırsatı sunduğundan, toplumsal hareketlerin doğuşunda ve bu hareketlere katılımında önemli bir yer tutmaktadır. İnternet, katılımcı ve etkileşime açık yapısı sayesinde demokrasinin işleyişini değiştirme potansiyeline sahiptir; ancak bu teknolojinin yarattığı özgürlük ortamı, güçlü bir gözetim ve denetim aracı olarak da kullanılabilir.

Yeni iletişim teknolojileri, geleneksel medyadan farklı olarak, mesajların hızlı bir şekilde bir noktadan diğerine iletilmesine olanak tanır. Bu teknolojiler, fiziksel ve coğrafi engelleri aşarak insanların daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlar ve çeşitli seslerin duyulmasına imkân verir. Geleneksel medyanın sınırlarını ortadan kaldırarak, bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırır. Ayrıca, kullanıcılar enformasyon kanalları ve içerikleri üzerinde daha fazla kontrol ve üretkenlik kazanır. İnternetin temelini oluşturduğu sosyal medya platformları, bu özellikleriyle günümüzde dijital kamusal alanlar olarak kabul edilmektedir ve bireylerin yaşamlarında pek çok toplumsal dönüşümü tetiklemektedir.

Aktivizm, toplumda var olan sorunlara dikkat çekmek ve bu sorunlara karşı çözüm üretmek amacıyla yürütülen çabaların tümü olarak tanımlanabilir (Turhan, 2017, ss. 27). Aktivistler, toplumsal yapıyı ve mevcut uygulamaları değiştirmeyi hedefleyerek, çeşitli çıkar grupları aracılığıyla kurumlardaki ya da kuruluşlardaki değişim süreçlerini etkilemeye çalışırlar. Bu, ekonomik, siyasal, çevresel ya da sosyal alandaki problemlere yönelik toplumsal değişimi gerçekleştirebilmek için belirli organizasyonlara baskı yapma biçiminde gerçekleşir (Tani, 2018, ss. 44). Aktivizm, sokak protestoları, kampanyalar, imza toplama, sanat eserleri veya dijital platformlarda etkileşim gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir.

Geleneksel anlamda kamusal alanlar; meydanlar, sokaklar ve toplantı salonları iken, 21. yüzyılın kamusal alanları sosyal medya platformları (Facebook, X (Twitter), Instagram vb.) olmuştur. Bu alanlar, insanların düşüncelerini özgürce ifade edebildiği, tartışabildiği ve organize olabildiği yerler hâline gelmiştir. Sosyal medya, aktivistlerin mesajlarını geniş kitlelere hızlıca ulaştırmasını sağlamıştır. Böylelikle, dijital aktivizm, sosyal medya ve internetin sağladığı olanaklar sayesinde daha etkili ve erişilebilir hâle gelmiştir. Aktivistler, geleneksel yöntemlerin yanı sıra dijital platformları kullanarak seslerini duyurmakta, toplumsal değişim için harekete geçmektedir. Bu dönüşüm, toplumların daha adil ve eşitlikçi bir yapıya kavuşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Geleneksel medya döneminde izleyici/kullanıcı edilgen olması nedeniyle, onu yönlendirmek, ikna etmek, uyumlanmaya zorlamak hatta gerçekliği algılamada sınırlandırmak ve standardize etmek söz konusuydu. Fakat internetin yaygınlaşması ve alıcının da kaynak olmasıyla yani kullanıcının da gelişen değişen ve dönüşen teknolojiye ayak uydurup bilinçlenmesiyle bu durum değişmektedir. Hatta kendini ve görüşlerini ifade edebilmek için alternatif yollar arayan günümüzün bireyi sosyal medya mecralarına yönelmektedir. Sosyal medya hem olumlu hem olumsuz yönden ele alınmaktadır. Profesyonellik gerektirmeyen, zincirleme iletişim olarak her an yerde hiyerarşik ilişkiler fark etmeksizin sınırsız bilgi alışverişinin gerçekleştiği ortam olan sosyal medyanın bu gibi olumlu yönlerinin yanı sıra doğru bilgiye ulaşmada oluşabilecek problemler ve bilginin yanlış kaynaklar vesilesiyle kötüye kullanılabilirliği gibi olumsuz etkenleri de vardır.

Gerçekten de yeni medya olanakları sayesinde artık farklı ülkelerden ve her kesimden vatandaşlar, kendi kamusal meselelerini, küresel olarak beyan edebilmekte. Bu olaya örnek olarak Greta Thunberg iklim değişikliği protestoları gösterilebilir. Sosyal, ekonomik, politik ya da kültürel düzeyde toplumsal yapıyı etkileyen haksızlıklar, ayrımcılık ya da suiistimler gibi sorunlara dikkat çekmek ve bu konularda farkındalık oluşturarak toplumsal değişimleri teşvik etmek için medya, etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Günümüzde, medya, eskisinden çok daha fazla insan için aktivizm aracı olma işlevini üstlenmiştir.

Dijital aktivizm konusunda derinlemesine çalışmalar yapan Paolo Gerbaudo ise iletişim teknolojileri ile yaşanan aktivizm sürecinde, iki temel dijital aktivizm akımından söz etmiştir. Birincisi, 1990'ların ortalarında internetin popülerleşmesi ve web'in ortaya çıkışıyla yaşanan "birinci dalga dijital aktivizm" dir. Bu dalga, küreselleşme karşıtı eylemlerde karşımıza çıkan alternatif medya aktivistlerinin alternatif e- posta listelerinin, hacktivist grupların sürdürdükleri çok sayıda projeyi ve inisiyatifi içerir. İkinci dalga ise Web 2.0'ın getirdiği Facebook, YouTube ve X gibi sosyal medya platformlarının ortaya çıkışı, Anonymous gibi dünyaca ünlü hacker kolektiflerinin yükselişi, sosyal ağ sitelerinin kitle mobilizasyon platformu olarak kullanılmasıyla yaşanan gelişen Occupy hareketleri ve diğer meydan

hareketleri gibi sosyal medya aktivizmini içermektedir. Bu iki aktivizm biçimini sadece dijital teknolojide yaşanan evrimin yani Web 1.0'dan Web 2.0'a geçişin, bir yansıması olarak görmeyen Gerbaudo, bu türden yaklaşımları da tekno-belirlenimci bulur. Bu yaklaşım, teknolojinin etkilerinin basite indirildiğini ve McLuhan'ın ünlü "araç mesajdır" sözünü derinden yansıttığını belirten Gerbaudo, dijital aktivizmi, 2.0 devrimi, "Wiki devrimi" ya da "Twitter devrimi" gibi nitelemenin aslında, Facebook, X gibi belirli bir platformları aktivist harekette etkin bir pozisyonda görme, anlayışını dile getirdiğini belirtir ve bu görüşü ısrarla eleştirir. Gerbaudo, medyada ve akademik yazımda dijital teknoloji kullanan protesto eylemlerine değinirken, sıkça kullanılan bu terimlerin popülerliğinin algı yaratmak olduğunu dile getirir. Bu türden yaklaşımların sosyo-ekonomik, politik ve kültürel faktörler gibi, aktivizmin içeriğinin tanımlanmasında teknolojik olmayan faktörleri göz ardı ettiğini ısrarla savunur (Gerbaudo, 2012, akt. Aydoğan, 2023, ss. 122-129).

Öte yandan, aktivizm ve kamusal alan kavramlarına yeni anlamlar yükleyen gelişen teknolojiler, vatandaşlık kavramını da dönüştürmüştür. Bilindiği gibi, vatandaş insanlar ve ulus devlet arasındaki ilişki olarak kavramsallaştırılmıştır. Vatandaş, bu ikisi arasındaki sorunlar hakkında kitle iletişim araçları aracılığıyla bilgi sahibi olan ve seçim süreçlerine katılmakla yükümlü olan "sorumlu kişi"dir (Bennet, 2007, akt. Mousavi 2023, ss. 144). İnternet kullanımının genişlemesi sivil, sosyal ve siyasi yaşama katılma fırsatlarını arttırdığından, "dijital vatandaşlık çevrim içi topluma katılma hakkı" olarak tanımlanabilir" (Mossberger, Tolbert, McNeal, 2007, akt. Mousavi, 2023, ss. 144). Dijital bağlamda, vatandaşlık "doğal" verilmiş bir hak olarak tanımlanır ve dijital vatandaşların dijital eylemler yoluyla var olduğunu savunmaktadır. Ontolojik olarak vatandaşlık, topluluk, platform veya ulus-devlet gibi bireyin ötesindeki bir yapıyla olan ilişkimizi ifade eder (McCosker vd., 2016, akt. Mousavi, 2023, ss. 145). Dijital vatandaşlık ise yalnızca yurttaşlık sorumlulukları ve öz-sorumluluklarla ilgili olmakla kalmaz; aynı zamanda dijital teknolojilerin, yeni katılım biçimlerini nasıl kolaylaştırdığına da odaklanır. Dijital teknolojiler, ulus devletlere vatandaşları üzerindeki erişimlerini kısıtlayan yasaların getirilmesine ve yoğunlaştırılmasına yol açabilir. Başka deyişle, gözetim, veri saklama gibi konular, hükümetlerin kamu güvenliği adına vatandaşlar üzerinde yeni disiplin ve kontrol biçimleri ortaya koymasına da olanak tanımıştır. Bu nedenle, dijital vatandaşlar, demokratik ifadeler açısından ulus devlete daha az güvenmektedirler (Özalp, 2019; Sarre, 2015, akt. Mousavi 2023, ss. 145).

3. Psiko-politika ve Aktivizm

Psiko-politika ve dijital aktivizm arasındaki ilişki, modern çağın özgürlük arayışlarının nasıl dijitalleştiğini ve bireylerin bu dijitalleşmeye nasıl karşılık verdiklerini anlamak için kritik bir önem taşır. Modern toplumlar, bireylerin düşünsel, duygusal ve psikolojik düzeyde de kontrol altına alındığı bir yapıya doğru evrilmiştir. Bu dönüşümü anlamak için, Michel Foucault'un *biyopolitika* kavramına, Gilles Deleuze ve Félix Guattari'nin *Kapitalizm ve Şizofreni* üzerine geliştirdiği tartışmalara ve Slavoj Žižek'in ideoloji ile bireysel kimlik üzerine analizlerine başvurmak gereklidir. Bu teorik altyapı, özellikle son yıllarda, Byung-Chul Han'ın *psiko-politika* kavramı çerçevesinde somutlaşmıştır. Psiko-politika, bireylerin zihinsel, duygusal ve psikolojik düzeyde toplum tarafından şekillendirilen, sürekli olarak izlenen, denetlenen ve içselleştirilen bir kontrol biçimidir. Psiko-politika, bir yandan kapitalizm ve neoliberalizm ile bağlantılı olarak, diğer yandan bireysel kimlikler, içsel denetim ve toplumsal eşitsizlikler ile doğrudan ilişkilidir.

Michel Foucault, 20. yüzyılın ortalarında, modern toplumların yönetim biçimlerinde belirgin bir dönüşüm gözlemiştir. Geleneksel iktidar biçimlerinin, yani doğrudan şiddet ve baskının yerini, daha ince, daha yaygın ve daha "görünmeyen" yönetim biçimlerinin aldığını savunmuştur. Bu yeni yönetim biçimlerinin temelini biyopolitika oluşturur. Foucault'a göre (1999, ss. 213-214) biyopolitika, toplumsal yapıları, devletin veya kapitalist güçlerin bireylerin yaşamlarını şekillendiren bir strateji olarak kullanır. Devletin ve diğer güç odaklarının bireyler üzerindeki etkisi, dışsal baskılardan çok, bireylerin içsel dünyalarına dair daha derin bir denetim kurma amacını taşır. Bu denetim biçimi, Foucault'nun

biyopolitika anlayışından sonra, Byung-Chul Han'ın ortaya koyduğu psiko-politika kavramının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Dijital dünyada, sosyal medya ve internet üzerinden şekillenen yeni türden denetim biçimleri, Foucault'un biyopolitika anlayışını daha da derinleştirir. Özellikle dijital platformların sürekli izleme ve performans odaklı yapıları, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik düzeyde yönetilmelerini mümkün kılar.

Gilles Deleuze ve Félix Guattari ise *Kapitalizm ve Şizofreni* (2014) adlı eserlerinde kapitalizmin, bireylerin hem ekonomik hem de psikolojik düzeyde nasıl etki yarattığını tartışırlar. Onlara göre, kapitalizm yalnızca ekonomik bir sömürü biçimi değil, aynı zamanda bir bireysel içsel denetim sistemidir. Kapitalizm, bireylerin arzularını, ihtiyaçlarını ve hatta bilinçaltılarını şekillendirerek onları sürekli bir üretim ve tüketim döngüsüne sokar. Deleuze ve Guattari'nin şizofrenik yorumları, kapitalizmin bireyleri çelişkili bir şekilde sürekli olarak dışsal bir ideolojiye maruz bırakırken, bir yandan da bireylerin bu ideolojileri içselleştirmelerini sağlar. Kapitalizm ve şizofreni arasındaki ilişki, bireylerin toplumsal yapılarla olan çelişkili bağlarını, bireysel kimlik ve arzularla ilişkilendirir. Kapitalizm, bireyleri hem ekonomik aktörler olarak hem de psikolojik varlıklar olarak şekillendirirken, bir tür şizofrenik bölünme yaratır. Bu, bireylerin kendi kimliklerini ve arzularını oluşturma biçimlerinin, kapitalizmin dayattığı normlara göre yeniden şekillenmesi anlamına gelir (Deleuze & Guattari, 2014, ss. 54-60). Bu noktada, psiko-politika kavramı, bireysel içsel dünya ile kapitalizmin şekillendirdiği toplumsal düzen arasındaki etkileşimi inceleyen bir perspektif sunar.

Slavoj Žižek de kapitalizm ve bireysel kimlik ilişkisini anlamada önemli bir teorik katkı sunar. Žižek'e göre (1989, ss. 27), kapitalizm yalnızca bir ekonomik sistem değil, bireylerin öz-değerlerini ve kimliklerini şekillendiren ideolojik bir yapıdır. Bu ideolojik yapı, bireylerin toplumsal normlarla çatışmalarını engelleyen, aynı zamanda onların içsel boşluklarını doldurmayı vaat eden bir yapıdır. Kapitalizm, bireyleri sürekli olarak daha fazla tüketmeye, daha verimli olmaya ve sosyal olarak daha başarılı olmaya zorlar. Bu bağlamda, bireyler kimliklerini bulma sürecine girerken, kapitalizmin sunduğu seçeneklerle özdeşleşirler. Ancak bu özdeşleşme, bir yandan onların özgürlüklerini sınırlar, diğer yandan ise onları içsel bir boşlukla baş başa bırakır. Bireyler, özdeşleşme sürecinde sürekli olarak toplumsal normlarla çatışırken, bir yandan da bu normları içselleştirirler. Bu süreç, bireylerin sürekli olarak ideolojik dayatmalarla yüzleşmesini ve kendi kimliklerini bu ideolojilerle uyumlu hâle getirmelerini gerektirir. Dijital platformlar, bu ideolojik baskıların yayılmasını hızlandıran araçlar olarak işlev görür. Bu noktada, kapitalizm ve bireysel kimlik arasındaki ilişki, psiko-politikanın merkezine yerleşir. Žižek'in ideoloji eleştirisi, psiko-politika kavramını anlamada önemli bir araçtır.

Byung-Chul Han ise eserlerinde iktidar ilişkilerini ve bu ilişkilerin toplumsal yapılarla nasıl üretildiğini ele alırken, günümüz neoliberal rejiminin iktidar yapısına dikkat çeker. Han'a göre (2020, ss. 15), modern kapitalizmin mutasyona uğramış hâli, disiplin toplumunun aksine gönüllü itaati içeren bir iktidar anlayışını yaygınlaştırır. Bu yeni yapıda, bireyler özgürlük adı altında kendi kimliklerini ve arzularını üretme illüzyonuna kapılırlar. Chomsky'nin medyanın manipülatif rolüne dair analizleri, Han'ın bu tespiti somutlaştırır. Medya, bireylerin arzularını, ihtiyaçlarını ve düşüncelerini öngörülebilir hâle getirir. Chomsky, medya ve reklam endüstrilerinin bireylerin arzularını şekillendirdiğini ve toplumun egemen sınıflarının çıkarlarına hizmet eden bir psikolojik denetim mekanizması hâline geldiğini belirtir (Chomsky, 1993, ss. 47). Bireyler, medyanın sunduğu "özgürlük" ve "başarı" imgeleriyle, gönüllü itaat gösterirler. Örneğin, bir birey sosyal medyada kendi kimliğini inşa ederken, aslında bu kimlik, medya ve reklam sektörlerinin dayattığı güzellik standartları, tüketim alışkanlıkları ve toplumsal normlarla şekillendirilir. Bu özgürlük ve kimlik üretme illüzyonunun, toplumsal ve ekonomik yapılar tarafından inşa edilen bir manipülasyon olduğuna dair farkındalık, Han'ın ve Chomsky'nin ortak bir tespiti olarak öne çıkar.

Han, neoliberalizmin temel ilkelerinin özgürlük, sermayenin egemenliği (sermayenin diktatörlüğü) ve şeffaflık ilkelerinin hakimiyeti (şeffaflığın diktatörlüğü) üzerine kurulu olduğunu ifade etmiştir (Han,

2020, ss. 11-22). Bu üç kavramın detaylı bir şekilde ele alınması faydalı olacaktır. Han, neoliberalizmin sunduğu “özgürlük” kavramının aslında bireylerin özgürlüklerini sınırlayan ve yöneten güçlerin daha da derinleşmesini sağlayan bir yapıyı ortaya koyduğunu vurgulamaktadır. Neoliberalizmin savunduğu özgürlük anlayışı, görünürde bireylere daha fazla seçim hakkı ve serbestlik sunuyor gibi görünse de aslında bu özgürlükler, ekonomik ve toplumsal sistemin yönlendirdiği sınırlar dahilinde gerçekleşir. Han, bu “özgürlük” anlayışının; devletin ve piyasanın, hayatın her alanında daha fazla kontrol ve gözetim sağlamasına zemin hazırladığını ifade etmektedir. Yani neoliberalizmin özgürlük anlayışı, bireylerin daha fazla denetim ve yönetim altında olmasına yol açmaktadır. Neoliberalizm bağlamında girişimci, düzenleyici otoriteler tarafından kısıtlanan veya denetlenen bir özne değil, aksine tamamen özgür bir varlıktır; birey, disiplinli ilişkilere tabi olmaksızın, kendi girişimlerini özgürce gerçekleştirebilir (Han, 2020, ss. 12).

Han'ın *Psikopolitika* kitabında (2020, ss. 14) yer alan “sermayenin diktatörlüğü” kavramı ise modern neoliberal düzenin kapitalist ekonomi ve güç ilişkilerini, bireylerin psikolojik ve duygusal düzeyde nasıl şekillendirdiği üzerine derin bir analiz sunar. Bu kavram, yalnızca ekonomik anlamda değil, aynı zamanda bireylerin iç dünyasında ve toplumun genel yapısında nasıl hegemonik bir kontrol kurduğuna dair kritik bir değerlendirmedir. Han, sermayenin diktatörlüğü kavramını neoliberalizmin ekonomik ve toplumsal yapılarındaki baskıyı, bireylerin sürekli olarak kendilerini piyasa koşullarına uyarlamaya ve optimize etmeye çalışırken yaşadığı içsel baskı üzerinden ele alır. Sermayenin diktatörlüğü kavramı ile devletin ya da açık bir otoritenin zorlayıcı yöntemler kullanmasından ziyade, sermayenin (kapitalizmin) doğrudan bireylerin düşünme, hissetme ve davranma biçimlerini etkileme gücüne dikkat çekilmektedir. Zigmunt Bauman modern toplumları *akışkan* olarak tanımlar; yani, katı ve kalıcı yapılar yerine, sürekli değişen, belirsiz ve geçici durumlarla şekillenen bir yapıyı ifade eder (Bauman, 2018, ss. 12). Bu “akışkanlık”, neoliberalizmin toplumsal organizasyonu nasıl dönüştürdüğüne dair derin bir anlam taşır. Neoliberalizm, bireylerin sürekli olarak piyasa koşullarına uyum sağlamak, kendilerini optimize etmek ve toplumsal talepleri karşılamak zorunda olduğu bir ortam yaratırken, Bauman'ın *akışkan* tanımı, bu dönüşümün insan hayatındaki etkilerini yansıtır. Her iki düşünür de neoliberalizmin bireyleri, rekabetçi, esnek ve sürekli olarak kendilerini yeniden yapılandırmak zorunda olan varlıklara dönüştürdüğünü savunurlar.

Han'ın eserindeki özgün katkı, dijitalleşmenin toplumsal yapıları nasıl dönüştürdüğünü tartıştığı “şeffaflığın diktatörlüğü” kavramında ortaya çıkmaktadır. Yazar, günümüz toplumunun teknolojiye olan bağımlılığını vurgularken, sürekli şeffaflık talebinin siyaseti nasıl imkânsız hâle getirdiğini de ele alır. Han'a göre (2020, ss. 18), sosyal medyada kullanılan “beğenme” gibi işaretler, iktidar mekanizmalarını bireyler arasında dağıtarak, güç ve denetimi daha kişisel bir düzeye indirgemektedir. Bu denetim, bireylerin kendilerini izlemeleri ve birbirlerini gözlemlemeleri üzerinden iki düzeyde işler: Bir yandan ideal bir birey imgesi yaratılırken, diğer yandan bu idealin ne kadarına ulaşılabilirdiği, yine bireyler tarafından denetlenir. Ayrıca, sosyal medya platformları bireyler üzerinde gönüllü bir rıza ile psikolojik bir denetim kurar; bu durum, toplumu yasal bir zorlamadan ziyade içsel bir öz-denetimle şekillendirir. Dijital şeffaflık, yalnızca veri toplama değil, aynı zamanda bireylerin toplumsal normlara uyumunu denetleyen bir araç olarak işlev görmektedir. Bu nedenle, modern sonrası toplumlar zannedildiği kadar özgür toplumlar değildir.

Han'a göre (2020, ss. 18), neoliberalizmin egemen olduğu günümüzde bireyler, özgür olduklarını düşünseler de aslında bir tür kölelik durumundadırlar. Çünkü bu dönemde insanlar, dışarıdan gelen bir baskı veya zorlamayla değil, kendi arzuları ve istekleri doğrultusunda, gönüllü olarak sömürülmektedirler. Kendi kendini köleleştiren bir insan modelinin hüküm sürdüğü toplumda, kendisiyle ilgili verileri gönüllü bir biçimde vermek, içten gelen ihtiyaç ve herkesin ortak eylemi olmuştur. Verinin diktatörlüğünün söz konusu olduğu çağda, meta insandır. Bu sebeple insanlar kendilerini mükemmelleştirme uğraşısı içindedir. *Gösteri Toplumu* (2021) eserinde Guy Debord, kapitalist toplumların bireyleri, tüketime dayalı bir mantıkla şekillendirdiğini ve bu sürecin bireyleri

kendi imajlarını sürekli olarak “göstermeye” zorladığını tartışır. Debord, toplumun meta hâline gelmesi ve bireylerin bu meta toplumunun parçası hâline gelmesi, Han’ın söylediği “meta insan” kavramını pekiştirebilir. Sosyal medya ve dijital platformlarda bireylerin kendilerini sürekli olarak yeniden inşa etmeleri, Debord’un toplumsal gösteri anlayışına benzer bir şekilde gerçekleşir. Siyaset de dijital ortamda tüketiciye indirgenmiş sosyal medya kullanıcısının, bu tüketim mantığı çerçevesinde topluma kendini sunduğu bir yapıya bürünmüştür.

Neoliberal politikaların uygulandığı günümüz toplumlarında, bireylerin kendi çıkarlarını maksimize etme eğilimi, sosyal bağların zayıflamasına ve bireylerin yalnızlaşmasına yol açabilir. Bu da psikopolitik stratejilerin daha etkili olmasına neden olabilir, çünkü bireylerin psikolojik durumları üzerinde daha fazla kontrol sağlamak mümkün hâle gelir. Bu, bireylerin sadece kendileriyle ilgili değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel normlarla da ilgili sürekli bir sorgulama içinde olmalarına neden olur. Han, bu durumun bireylerin öz saygısını, motivasyonunu ve ruhsal sağlığını olumsuz etkileyebileceğini vurgular. Birey, kendi başarısını ararken, aynı zamanda toplumsal normların ve beklentilerin baskılarına maruz kalır. Han’ın deyişiyle, “Olumluluğun şiddeti, olumsuzluğun şiddeti kadar yıkıcı olabilir. Neoliberal psiko-politika, bilinç endüstrisi aracılığıyla, insan ruhunu bir olumluluk makinesi hâline getirmeye çalışırken, aslında onu öldürür. Neoliberal düzenin bireyi, kendini sürekli olarak daha fazla optimize etme ve yüksek performans gösterme zorunluluğu ile ezilir. Sonuçta, tedavi edici olarak sunulan şeyin, aslında bir tür ölüm olduğunu görürüz.” (Han, 2020, ss. 39).

Sınıfsal çelişkilerin giderek daha görünmez hâle geldiği, bireylerin ise tüketiciye dönüştüğü bu “psiko-politika” çağında, yeni iletişim teknolojileri, bireylerin kendi kimliklerini tasarlayabilmelerine olanak tanır. Han, bu durumu “sınırsız öz üretimi” olarak tanımlar ve bireylerin kendilerini yeniden üretme imkânı bulduğunu ifade eder (Han, 2020, ss. 15). Ancak burada önemli bir nokta, siyasetçilerin de bu teknolojiler sayesinde, sıradan bireyler gibi kendi siyasetçi kimliklerini oluşturabilmeleri ve seçmenlerini memnun etmeye çalışan bir kitle olarak görmeleridir. Bu bağlamda, bireylerin siyasete katılımı, “şikâyet kültürüne” dönüşür. Han, bu durumu “seyirci demokrasisi” olarak adlandırır ve neoliberal siyasetin, medya aracılığıyla duygu manipülasyonlarıyla şekillenen, bireyleri seyirci ve tüketiciye dönüştüren bir yapıya büründüğünü ileri sürer (Han, 2020, ss. 20).

Politika bağlamında, günümüz yeni iletişim teknolojileri önemli bir iktidar aracı hâline gelmiştir. Chul-Han, her 'beğeni'nin aslında bir iktidar ilişkisinin ifadesi olduğunu savunurken, dijital vatandaşların çoğu bu iktidarın farkında olmadan kendilerini özgür olarak algılamaktadır. Şeffaflık çağında, bireyler iletişim kurmaya ve tercihlerinin görünür olmasına yönelik bir istek içindeyken, kapitalizm de 'beğenme-kapitalizmi'ne dönüşmüştür. Bu yeni kapitalizm, bireylerin şeffaflıkları ve yeni medyada paylaştıkları verilerle, ruhsal düzeyde bir kontrol mekanizması kurmaktadır. Han, bu bağlamda, Foucault'nun beden politikalarını ve biyopolitikayı eleştirerek, biyopolitikanın yerini, yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla ortaya çıkan psiko-iktidarın aldığını iddia eder. Psiko-iktidarın siyasetteki yansıması ise dijital aktivizmi içeren popülizm olarak görünmektedir (Aydoğan, 2021, ss. 61).

Neoliberalizm ve dijitalleşmenin kesişiminde, dijital aktivizm, yalnızca iktidarın ve kapitalizmin dayattığı normlara karşı bir karşıtlık değil, aynı zamanda bu normların içinde şekillenen bir kimlik üretme biçimidir. Sosyal medya, kapitalizmin tüketici bireyler yaratma sürecinde hem bir denetim alanı hem de direnç alanı sunar. Örneğin, “beğenme” ve “paylaşma” gibi dijital etkileşimler, sadece kişisel kimliklerin ve sosyal statülerin inşasında değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin güç kazanmasında da önemli bir rol oynar. Bu anlamda, dijital aktivizm bir yandan bireyleri “özgür” birer özne olarak tanımlar, diğer yandan da bu özgürlüğün, kapitalizmin ve dijital kapitalizmin sunduğu sınırlı bir özgürlük olduğunu gözler önüne serer.

Yeni medya ve sosyal medya platformları, toplumsal şeffaflığı meşru hâle getiren bir ortam sağlar. Bu şeffaflık, bireylerin davranışlarını öngörülebilir hâle getiren ve manipüle edilebilen verilerle beslenen bir sistemin temelini atar. Bu dönemde, dijital dünyada bireylerin verileri bir psiko-politik aygıt hâline

gelir ve özgür irade gibi kavramlar sorgulanmaya başlanır. Bireylerin dijital izleri, toplumsal yapıyı kontrol etmek için kullanılan bir araç hâline gelirken, aynı zamanda bireysel kimlik de bu verilerle şekillenir. Bu bağlamda, Han, dijital panoptikonun iktidarın ve bireyin kendisinin bir kontrol aracı olarak işlediğini belirtir. Sonuç olarak, bireyler salt tüketicilere dönüşür ve özgür irade, sayısal veriler ve algoritmalarla yok olur (Aydoğan, 2021, ss. 61).

Günümüzde, bireyler toplumsal sorunlara karşı tepkilerini dile getirirken, daha adil bir dünya arayışını yeni medya ortamlarında gerçekleştirmektedirler. Bu ortamlar, bireylere hareket özgürlüğü, sürekli erişim ve etkileşim imkânı sunarak, toplumsal değişim için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Toplumsal değişim ve bireysel direnç için önemli bir alan hâline gelen dijital medyanın aynı zamanda psikolojik ve duygusal denetimlerin pekiştirilmesine nasıl hizmet ettiğini de görmekteyiz. Dijital platformlar, bireyleri hem toplumsal hem de kişisel düzeyde yeniden şekillendirirken, aynı zamanda yeni türden bir yönetim biçimi olan psiko-politika kavramını da güçlendiriyor.

Kısaca çağımızda iletişim teknolojileri, bireyi baskı altına almak yerine hoş gitmeye, tatmin etmeye çalışan bir politikanın, duyguların yönetildiği psiko-politikanın araçlarıdır. Artık Foucault'nun söz ettiği, biyopolitika dönemi bitmiştir. Çünkü yeni iktidar tekniklerinin yöntemi, rızayı psikolojik savaşlardan elde etmektedir. Psiko-politika, psikoloji ile politikanın birleşiminden doğarak, bireylerin bedenlerinden çok duygularına hitap etmeye odaklanır. Bu yaklaşım, insanların nelerden hoşlandığına dikkat ederek, onların zevklerine yönelmeyi ve duygusal manipülasyon aracılığıyla ideolojik bir etki yaratmayı hedefler. Günümüzün hiper-bağlantılı dijital çağında, yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı kolaylıklar, aslında iktidarlara vatandaşların her anını izleme imkânı tanımaktadır. Toplumların kullanımına sunulan dijital olanaklar, görünüşte sadece rahatlık sağlamayı amaçlasa da gerçekte devletlere, bireylerin her hareketini sürekli olarak izleme hakkı verir.

Dijital aktivizm, bu psikopolitik baskılara karşı bir karşı-strateji olarak, bireylerin yalnızca toplumsal yapılarla değil, içsel dünyalarıyla da mücadele etmelerini sağlıyor. Yani dijital aktivizm, bireylerin içsel dünyalarında kendi kimliklerini oluşturma ve dışsal baskılara karşı direnme potansiyeli taşımaktadır. Örneğin, Sosyal medya mecralarında özellikle X'de seçilen kalıp ya da cümlelerin etiketlenerek (hashtagleme) bunun dağıtımına sunulmasıyla küresel çapta ülkeler ve her kesimden vatandaşlar var olan durumlar hakkında fikir ve görüşlerini beyan ederek desteklerini veyahut karşıtlıklarını dile getirebilmektedir. Sosyal, ekonomik, politik ya da kültürel açıdan toplumsal yapıyı ilgilendiren haksızlık, ayrımcılık veya suistimallerle karşılaşıldığında, dijital aktivizm, farkındalık yaratarak davranışsal değişimlere yol açmak adına olumlu bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Örneğin; İsrail-Filistin Olayları sırasında Filistinlilere destek için X üzerinden açılan hastageler; #FreePalestine (Özgür Filistin), #GazaUnderAttack (Gazze saldırı altında) ve #FreeGaza (Özgür Gazze) ve change.org üzerinden gerçekleştirilen destek kampanyaları; sokak hayvanları için çıkarılan yasa için change.org/AYMKatliamıDurdur, İzmir de nükleer atığın temizlenmesi için change.org/NukleerAtıkTemizlensin) gibi.

4. Sonuç

İletişim, insan varoluşunun temel gereksinimlerinden biridir ve toplumsal yaşamı mümkün kılar. Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte iletişim süreçleri daha etkili hâle gelmiştir ve bu toplumsal yaşamı köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Web 2.0 ile sosyal medya mecraları, insanların görüşlerini ifade edebildiği ve sokağa çıkmadan toplumsal hareketlere katılabildiği yeni bir kamusal alan, dijital kamusal alan oluşturmuş ve toplumsal hareketler daha kalabalıkları kapsayacak biçimde gerçekleşir hâle gelmiştir.

Ancak yeni iletişim teknolojilerinin akıl almaz gelişmeler yaşattığı günümüz toplumlarında, bireylere özgürlük, zamandan kazanım sağlayan bu teknolojiler, uygulamalar aynı zamanda bireylerin gözetim ve kontrol altında olma olasılığını da arttırmıştır. Yani günümüzün dijital kamusal alanları olarak varsayılan sosyal medya mecraları, bireyleri bir araya getirerek toplumsal adalet ve değişim için güçlü

bir ses oluştursa da dijital alandaki engeller, sansür ve bilgi kirliliği gibi zorluklarla da yüzleşmeyi gerektirir.

Bu konuda Chul Han'ın da belirttiği gibi, iletişim teknolojileri bir yandan bireylerin kendilerini özgür hissetmelerine ortam hazırlar, öte yandan bireylere sistemin başarısızlıklarını sorgulatmak yerine, bireylerin kişisel performanslarına odaklanmasına neden olmaktadır. Bu sebeple, diğer dijital etkinliklerde olduğu gibi, dijital aktivizm de bir performans etkinliği olarak kalabilir. Çünkü X ve Facebook gibi 'sözde' kamusal alanlar, dijital kamusal alanlar sadece kitlelerin bir araya gelmesini sağlayan mecralardır. Kişiler doğrudan gerçek kimlikleriyle yer almadığı için, bot ve trol hesaplarının varlığı nedeniyle bu platformlar "sözde kamusal" alanlar olarak nitelendirilebilir. Gerbaudo'nun deyişiyle (2014, ss. 13) "hayatında sokaklarda gaz kokusu koklamamış Amerikalı internet havarilerinin bulduğu Twitter Devrimi, Facebook Devrimi gibi terimler, aktivizmi bayağılaştıran ve aldatmaca" terimlerdir. Gerbaudo, protesto kùltürü açasından değerlendirdiği aktivizmin, yeni iletişim teknolojisindeki gelişmelerle alternatif medya platformlarından sosyal medya platformlarına doğru kaydığını, bu platformların insanların bu hareketlere katılmaları için motive edildikleri yerler hâline geldiğini belirtir (Gerbaudo, 2014, ss. 14). Ancak, psiko-politikanın merkezi olan bu mecralarda yani sosyal medyada yapılan biçimiyle aktivizm, sadece kitlelerin mobilizasyonu için yapılmaktadır ve bu hâliyle yapılan aktivizm ise siber-popùlizmin ta kendisidir.

İletişim teknolojilerinin toplumun birçok alanında yarattığı dönüşüm, aktivizm sahasına da yansımıştır. Bu gelişme, dijital aktivizmin yükselmesine, ana akım partilerin çevrimiçi stratejilerine uyum sağlamalarına, dijital vatandaşlık bilincinin artmasına, kitlelere ulaşamayan alternatif partilerin daha fazla ses getirmesine ve daha demokratik, çoğulcu bir toplum oluşturulmasına olanak sağlamıştır. Bu sayede, farklı seslerin daha görünür hâle gelmesi ve online aktivizmin gücünün artması gibi olumlu değişimler yaşanmıştır. Ancak, dijital medya teknolojilerinin siyasetin bir parçası hâline gelmesi, aynı zamanda manipùlasyon, popùlizm, propaganda ve toplumsal kutuplaşma gibi ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, kamuoyu oluşturma sürecinde yalnızca iletişim teknolojilerinin gücüne dayanmak, yanıltıcı sonuçlara yol açaabilir.

Kaynakça

- Aydoğan, F., & Akyüz, A. (2010). Önsöz. F. Aydoğan & A. Akyüz (Ed.), *İkinci medya çağında internet* (ss. 1-3), Alfa Yayınları.
- Aydoğan, F. (2023). *Popüler kültür medya ve dijitalleşme*. TRT Yayınları
- Aydoğan, F. (2021). Dijital teknolojilerin vatandaşı ve politikası. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 6(2), 58-63.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan modernite*, (S. Okan Çavuş, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Castells, M. (1996). *Ağ toplumu: Bilgi çağında güç*. (E. Kılıç, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chomsky, N. (1993). *Medya gerçeği*, (A. Yılmaz, Çev.). Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Debord, G. (2021). *Gösteri toplumu*, (A. Ekmekçi & O. Taşkent, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2014). *Anti ödipus: Kapitalizm ve şizofreni 1*, (F. Ege, H. Erdoğan, & M. Yiğitalp, Çev.). Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Foucault, M. (1999). *Disiplin ve ceza: Gözetim ve ceza*, (K. Kalkan, Çev.). Metis Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2014). *Sosyal medya ve günümüz aktivizmi: Tweetler ve sokaklar*, (A. Türel, Çev.). Kalkedon Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2021). Siber özerklikten siber popülizme: Dijital aktivizmin ideolojik tarihçesi. F. Aydoğan (Ed.), *Yeni medya kuramları II*. (ss. 83-101). Der Yayınları.
- Han, B. C. (2020). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri*, (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- McCosker, A., Vivienne, S., & Johns, A. (2016). *Negotiating digital citizenship*. Rowman & Littlefield.
- McLuhan, M. (1962). *Gutenberg galaksisi: Tipografik insanın oluşumu*, (Ç. A. Yıldız, Çev.). University of Toronto Press.
- Mousavi, S. (2023). Dijital vatandaşlık. F. Aydoğan (Ed.), *Medyada güncel kavramlar*. (ss. 143-156). Nobel Yayınları.
- Orwell, G. (2000). *1984*. (C. Üster, Çev.). Dokuz Yayınları
- Poster, M. (1995). *The second media age*, Cambridge, Polity Press.
- Tani, E. (2018). *Yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm: Çevreci sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Turhan, D. G. (2017). Dijital aktivizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 26-44.
- Žižek, S. (1989). *The sublime object of ideology*. Verso.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.